

GEDRAGSPROBLEMEN IN DE
KLAS IN HET
BASISONDERWIJS

Werkboek

Anton Horeweg

LANNOO
CAMPUS

D/2017/45/45-978 94 014 4152 0 - nur 840/848

Vormgeving cover: StudioLannoo, Tielt

Vormgeving binnenwerk: StudioLannoo, Tielt

Foto omslag: © Shutterstock.com

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2017

Dit boek is een uitgave van Uitgeverij LannooCampus (Houten). LannooCampus maakt deel uit van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij de wet bepaalde uitzonderingen mag niets van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus p/a Papiermolen 14-24

3994 DK Houten (Nederland) Postbus 97

3990 DB Houten (Nederland)

www.lannoocampus.nl

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
Waarom dit werkboek?	11
Wie werkten mee aan dit werkboek?	13
Hoofdstuk 1 – Gedragsproblemen in de klas	15
1.1A Onderwerpen	15
1.2A Doelen	15
1.3A Videosuggesties	16
1.4A Opdrachten ter voorbereiding op het eerste college	17
1.5A Opdracht in de les	18
1.6A Stageopdrachten	18
Tweede college	18
1.1B Onderwerpen	18
1.2B Doelen	19
1.3B Videosuggesties	19
1.4B Opdracht ter voorbereiding op het tweede college	19
1.5B Opdrachten in de les	19
1.6B Stageopdrachten	21
1.7 Verrijkingsopdracht	22
1.8 Hulpmiddelen	23
1.9 Literatuursuggesties	23
Hoofdstuk 2 – ADHD	25
2.1 Onderwerpen	25
2.2 Doelen	25
2.3 Videosuggesties	26
2.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	27
2.5 Opdrachten in de les	28
2.6 Stageopdrachten	28
2.7 Verrijkingsopdrachten	29
2.8 Literatuursuggesties	29
Hoofdstuk 3 –ADD: aandachtstekort zonder hyperactiviteit (ADHD-presentatie overwegend onoplettend)	33
3.1 Onderwerpen	33
3.2 Doelen	33
3.3 Videosuggesties	34
3.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	34
3.5 Opdrachten in de les	35
3.6 Stageopdracht	35
3.7 Verrijkingsopdrachten	35
3.8 Literatuursuggesties	36

Hoofdstuk 4 –Autismespectrumstoornis (ASS)	39
4.1 Onderwerpen	39
4.2 Doelen	39
4.3 Videosuggesties	40
4.4 Opdracht ter voorbereiding op het college	41
4.5 Opdrachten in de les	41
4.6 Stageopdracht	42
4.7 Literatuursuggesties	43
Hoofdstuk 5 –Disruptieve stoornissen	45
5.1 Onderwerpen	45
5.2 Doelen	45
5.3 Videosuggesties	46
5.4 Opdracht ter voorbereiding op het college	46
5.5 Opdracht in de les	47
5.6 Stageopdrachten	48
5.7 Literatuursuggesties	49
Hoofdstuk 6 –Hechtingsproblemen	51
6.1 Onderwerpen	51
6.2 Doelen	51
6.3 Videosuggesties	52
6.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	52
6.5 Opdrachten in de les	53
6.6 Stageopdrachten	53
6.7 Verrijkingsoopdrachten	54
6.8 Literatuursuggesties	54
Hoofdstuk 7 –Probleemgedrag met een speciale oorzaak	57
7.1 Onderwerpen	57
7.2 Doelen	57
7.3 Videosuggesties	58
7.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	59
7.5 Opdrachten in de les	60
7.6 Stageopdrachten	62
7.7 Verrijkingsoopdracht	62
7.8 Literatuursuggesties	63
Hoofdstuk 8 –Angststoornissen en depressie bij kinderen	65
8.1 Onderwerpen	65
8.2 Doelen	65
8.3 Videosuggesties	66
8.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	67
8.5 Opdrachten in de les	67
8.6 Stageopdrachten	69
8.7 Verrijkingsoopdracht	70
8.8 Literatuursuggesties	70

Hoofdstuk 9 –Faalangst	73
9.1 Onderwerpen	73
9.2 Doelen	73
9.3 Videosuggestie	74
9.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	74
9.5 Opdrachten in de les	75
9.6 Stageopdracht	75
9.7 Literatuursuggesties	75
Hoofdstuk 10 –Syndroom van Gilles de la Tourette	77
10.1 Onderwerpen	77
10.2 Doelen	77
10.3 Videosuggesties	78
10.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	78
10.5 Opdrachten in de les	79
10.6 Stageopdracht	79
10.7 Literatuursuggesties	79
Hoofdstuk 11 –DCD	81
11.1 Onderwerpen	81
11.2 Doelen	81
11.3 Videosuggesties	82
11.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	83
11.5 Opdrachten in de les	83
11.6 Stageopdracht	84
11.7 Verrijkingsopdrachten	84
11.8 Hulpmiddelen	84
11.9 Literatuursuggesties	84
Hoofdstuk 12 –NLD (Non-verbal Learning Disorder)	87
12.1 Onderwerpen	87
12.2 Doelen	87
12.3 Videosuggesties	88
12.4 Opdracht ter voorbereiding op het college	88
12.5 Opdracht in de les	88
12.6 Stageopdrachten	89
12.7 Verrijkingsopdrachten	89
12.8 Literatuursuggesties	90
Hoofdstuk 13 –Hoogbegaafdheid en probleemgedrag	93
13.1 Onderwerpen	93
13.2 Doelen	93
13.3 Videosuggesties	94
13.4 Opdracht ter voorbereiding op het college	94
13.5 Opdrachten in de les	94
13.6 Stageopdrachten	95
13.7 Literatuursuggesties	96

Hoofdstuk 14 –Agressie	99
14.1 Onderwerpen	99
14.2 Doelen	99
14.3 Videosuggesties	100
14.4 Opdracht ter voorbereiding op het college	101
14.5 Opdracht in de les	102
14.6 Stageopdracht	103
14.7 Verrijkingsopdracht	103
14.8 Literatuursuggesties	103
Hoofdstuk 15 –Pestgedrag	105
15.1 Onderwerpen	105
15.2 Doelen	105
15.3 Videosuggesties	106
15.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	107
15.5 Opdrachten in de les	109
15.6 Stagopdrachten	110
15.7 Verrijkingsopdrachten	111
15.8 Literatuursuggesties	111
Hoofdstuk 16 –Executieve functies	113
16.1 Onderwerpen	113
16.2 Doelen	113
16.3 Videosuggesties	114
16.4 Opdrachten ter voorbereiding op het college	115
16.5 Opdracht in de les	116
16.6 Stageopdracht	117
16.7 Literatuursuggesties	117
Eindopdrachten	118
Bijlagen	121
Bijlage 1 ABC-analyse	121
Bijlage 2 GGGG-model	122
Bijlage 3 Ernst van probleemgedrag (criteria van Rutter, bewerkt)	123
Bijlage 4 Ref lectiemodel van Korthagen	126
Bijlage 5 Formulier voor probleemverkenning	128
Bijlage 6 Tijdsteekproef	132
Bijlage 7 Kwadrant®model	135
Bijlage 8 Herkaderen	136
Bijlage 9 Bumpy moments: samen leren van de praktijk	137
Bijlage 10 Hoogbegaafdheidskaartjes	139
Bijlage 11 Beoordelingsformulier leerkrachten	142
Bijlage 12 Onderwijsbehoeften bepalen: Deze leerling heeft...	144

Voorwoord

Aan de studenten van de pabo's en alpo's in Nederland en Vlaanderen.

Voor je ligt een werkboek waar ik met een groot aantal opleiders van pabo's en alpo's in Nederland aan heb gewerkt. Wij allen zijn ervan overtuigd dat dit werkboek zal bijdragen aan de kennis en vaardigheden die jullie als toekomstige leraren nodig zullen hebben om passend onderwijs vorm te geven. Het wordt immers jullie taak om te zorgen dat *alle* kinderen gebruik kunnen maken van hun recht op onderwijs. Passend onderwijs begint namelijk bij elke (toekomstige) leerkracht in zijn of haar eigen klas.

Dit werkboek sluit naadloos aan op het studieboek *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs*. Ik hoop dat de opdrachten jullie zullen inspireren om je klas toegankelijk te maken voor *alle* kinderen.

Anton Horeweg

Waarom dit werkboek?

Werken aan gedrag is altijd maatwerk, standaard oplossingen bestaan niet. Werken aan gedrag vraagt kennis, vaak een lange adem, relativeringsvermogen en bovenal zelfinzicht.

Want geloof het of niet: het is vaak de leraar die zijn gedrag moet veranderen.

Het vormgeven van passend onderwijs moet beginnen bij de basis. Bij de studenten op de pabo's en alpo's dus.

Toekomstige leraren moeten meer weten over (ernstige) gedragsproblemen en de preventie en aanpak ervan. Ook moeten zij een behoorlijke basiskennis hebben van de meest voorkomende gedragsen ontwikkelingsstoornissen.

Kennis alleen is echter niet genoeg. Jullie moeten die kennis kunnen toepassen, verwoorden, overdenken en delen met (toekomstige) collega's. Daarnaast moeten jullie altijd kritisch kijken naar je eigen aandeel in de onderwijsleersituatie. Daarvoor is oefening nodig. Die oefeningen moeten sterk gericht zijn op de praktijk. Daar kun je leren omgaan met leerlingen, waarvan een flink aantal meer steun nodig heeft. Je moet die ondersteuningsbehoefte leren zien en hem leren vervullen.

Wanneer de (toekomstige) leraar over een beter inzicht en een passend handlingsrepertoire beschikt, zullen de negatieve gevoelens ten opzichte van leerlingen met 'gedragsproblemen' afnemen en interacties met leerlingen positiever verlopen.

In haar advies geeft de Onderwijsraad (2010) aan dat gedragsproblemen altijd in hun context bestudeerd en behandeld moeten worden. Gedrag heeft immers meer dan één oorzaak. In *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs* kwam dit al naar voren.

Dit werkboek biedt een praktische basis om te leren reflecteren op de redenen voor het probleemgedrag. Het biedt ook oefeningen om te leren observeren en planmatig te werken aan gedrag en draagt op die manier bij aan de preventie van gedragsproblemen en aanpak van gedragsvraagstukken. Het hoeft geen betoog dat dit veelal ook je eigen leerkrachtgedrag is en niet slechts het gedrag van de leerling.

Het werkboek biedt kennis, interventies en tools om:

- Je eigen mindset te ontdekken en waar nodig te veranderen.
- Je kennis en handelingsbekwaamheid te vergroten met betrekking tot de preventie en aanpak van gedragsproblemen.
- Je te helpen gedragseen ontwikkelingsstoornissen en hun gevolgen voor het functioneren van de leerling op school beter te begrijpen.
- Je te helpen je kennis en expertise te ontwikkelen, die te leren inzetten in het schoolteam, zodat leren van en met elkaar (studenten, team, ouders) gemeengoed wordt.

Wie werkten mee aan dit werkboek?

Marieke Jansen, Faculteit Educatie, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen;
Natascha Koene, Hogeschool van Amsterdam;
Ieke Egas Reparaz, Hogeschool van Amsterdam;
Femke Timmermans, Kenniscentrum Kwaliteit van Leren, Faculteit Educatie,
Dolf van Veen, Hogeschool Windesheim, hoofd NCOJ;
Else-Marieke Visser, Thomas More Hogeschool;
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Anton Horeweg
Leerkracht, gedragsspecialist (M SEN)

gedragsproblemenindeklas@gmail.com
www.gedragsproblemenindeklas.nl

Gedragsproblemen in de klas

Lees ter voorbereiding *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs*, hoofdstuk 1. Deze les beslaat twee colleges. Onderwerpen, doelen en videosuggesties gelden voor beide colleges.

1.1A Onderwerpen

Preventie van probleemgedrag

- Probleemgedrag, wat is dat eigenlijk?
- Jouw pedagogische relatie met de kinderen
- Manieren van kijken naar probleemgedrag
- Observatie-instrumenten
- Een gezamenlijke visie: waarom is dat nodig?
- Wanneer spreek je van gedragsproblemen en wanneer van stoornissen?
- ADHD, ADD, ASS, ODD en comorbiditeit in vogelvlucht

1.2A Doelen

- Je hebt een visie op het tot stand komen van pedagogisch contact met je leerlingen.
- Je bent je ervan bewust dat een goed contact met de leerlingen bijdraagt aan een positief klassenklimaat én de pedagogische relatie tussen de student en de leerling.
- Je bent in staat om te beargumenteren waarom je de leerlingen op een bepaalde manier begroet en binnenlaat.
- Je kunt uitleggen waarom een gezamenlijke visie op gedrag(sproblemen) belangrijk is.
- Je kunt beredeneren waarom afspraken binnen het team nodig zijn in het kader van preventie.
- Je kunt aangeven wanneer je gedrag ‘probleemgedrag’ vindt en je bent je bewust van je eigen rol in het voorkomen (en soms in stand houden) van probleemgedrag.

1.3A Videosuggesties

	Orde houden: kleine problemen meteen aanpakken (5 min. 28 sec.): https://www.leraar24.nl/schooltalk-over-orde-houden/
	Kritisch reflexief gesprek (5 min. 48 sec.): https://www.leraar24.nl/kritisch-reflexief-gesprek/
	ABC-analyse, wat heb je eraan? (3 min. 55 sec.): https://youtu.be/ckFEZZoq2HM
	Awareness test: Who cheated? (2 min. 18 sec.): https://youtu.be/7X5WwhNj4yI
	Classdojo (6 min. 11 sec.): https://www.leraar24.nl/classdojo/
	Herstelrecht in het po (4 min. 53 sec.): https://www.youtube.com/watch?v=SfNawerHlnI
	Hoe maak ik een goede groep deel 1 (7 min. 20 sec.): https://youtu.be/uzzuy9paZXA
	Hoe maak ik een goede groep deel 2 (5 min. 40 sec.): https://youtu.be/3lgS1ZhUSWA

1.4A Opdrachten ter voorbereiding op het eerste college

CASUS 1.1

De kinderen van groep 6 komen het lokaal binnen. De leerkracht is bezig dingen op het bord te schrijven. Ze zijn druk en roepen naar elkaar. Er vliegt een petje door de lucht. Sommige leerlingen lopen naar anderen toe en gaan daar staan praten. De leerkracht schrijft verder op het bord. Daarna draait zij zich om en roept dat het stil moet zijn.

Nog niet alle leerlingen hebben hun spullen op tafel. Twee kinderen hebben hun petje op. De leerkracht zegt een beetje kribbig dat ze hun petje af moeten zetten. Dat is immers de afspraak en dat weten ze best. Daarna pakt ze haar boek en zegt dat de les gaat beginnen.

- 1 Wat vind jij van deze binnenkomst? Denk aan wat je in hoofdstuk 1 gelezen hebt over het bouwen aan een goed klassenklimaat. Beargumenteer je antwoord.
- 2 Wat vind jij? Moeten kinderen hun petje af in jouw klas? Waarom vind je dat? Is het goed dat de leerkracht (die vindt dat petjes afmoeten) hier opmerkingen over maakt?
- 3 Valt je iets op aan het begin van deze les? Denk daarbij wederom aan 'Hoe maak je een goede groep?'
- 4 Stel dat je bij deze leerkracht een les bekijkt. Wat zou de leerkracht in haar gedrag en houding anders kunnen doen? Welk effect zou dat op het klimaat van de groep en het gedrag van de leerlingen kunnen hebben?

CASUS 1.2

Groep 8 komt de klas binnen. De leerkracht staat bij de deur. Ze begroet elke leerling met een hand. Sommige leerlingen kijken haar aan en zeggen gedag, anderen schudden zonder te kijken haar hand en lopen door terwijl ze iets onverstaanbaars mompelen. Bij sommige leerlingen zegt ze niet alleen gedag, maar maakt ze ook een kort praatje. Als een van de jongens met zijn petje op naar binnen wil lopen, pakt ze speels het petje af en zegt: 'O jee, je vergeet je petje. Gelukkig zag ik het op tijd'. Lachend pakt de jongen het petje aan en brengt het naar de kapstok. Als iedereen zit, verwelkomt de leerkracht nog een keer alle leerlingen met: 'Goedemorgen jongens en meisjes, fijn dat jullie er allemaal zijn'.

- 5 Vergelijk deze aanpak met de leerkracht uit casus 1.1. Welke aanpak past het beste bij jou en waarom?
- 6 Een collega vindt de aanpak van de groep 8 overdreven. Iedereen een hand geven elke dag. Wat een onzin. Alleen goedemorgen wensen als je de dag begint is voldoende. Bedenk argumenten voor én tegen het handelen van de leerkracht uit casus 1.2. Geef vervolgens aan wat het beste bij jou past.

1.5A Opdracht in de les

Inventariseer wat medestudenten hebben ingevuld bij bovenstaande opdrachten. Beargumenteer je standpunt naar anderen toe.

1.6A Stageopdrachten

- 1 Bekijk bij minimaal twee leerkrachten hoe hun klassen binnenkomen. Observatie vanaf de gang geeft een goed beeld. Welke overeenkomsten en verschillen zie je tussen de verschillende observaties? Wat sluit aan bij jouw eigen opvatting? Is je opvatting gewijzigd na de observaties, de discussie met medestudenten en de observatie op je stageschool? Waarom wel/niet?
- 2 Omschrijf jouw (nieuwe?) visie op het onderwerp 'Start van de schooldag: de leerlingen komen binnen'. Geef een concrete beschrijving van jouw aanpak en koppel dit aan duidelijke pedagogische argumenten. Gebruik maximaal één A4'tje.
- 3 Vraag aan drie leerkrachten (uit onderbouw, middenbouw en bovenbouw) wat zij verstaan onder probleemgedrag. Vraag ook waarom zij juist dit gedrag noemen. Vind jij het gedrag dat ze noemen ook probleemgedrag? Waarom? Welk gedrag vind je het 'ergst'? Vergelijk met de bevindingen van een medestudent. Probeer erachter te komen waardoor er verschillen ontstaan. Maak een verslag van maximaal twee kantjes A4.

Tweede college

1.1B Onderwerpen

Zie begin van dit hoofdstuk.

1.2B Doelen

- Je hebt kennis van minstens 3 instrumenten voor observatie.
- Je kunt beredeneerd kiezen voor een observatiemethode.
- Je bent in staat te werken met een gedragsfunctieanalyse (GFA, bijlage 3).
- Je leert dat goed analyseren een belangrijke stap is naar een werkend handlingsplan en dus een oplossing.
- Je onderkent het nut van werken aan groepsvorming en bouwen aan de relatie met kinderen
- Je kent de ABC-analyse en kunt aangeven wat de zin ervan is.
- Je kunt een ABC-analyse in de praktijk uitvoeren.
- Je kunt uitleggen waarom het systematisch bekijken van gedrag zinvol is.
- Je hebt een standpunt bepaald in het omgaan met leerlingen die net niet doen wat jij graag wilt zien.
- Je hebt geleerd om van tevoren te bepalen hoe je op regelovertredend gedrag reageert, zodat straffen vanuit emotie minder voorkomt.

1.3B Videosuggesties

Zie het begin van dit hoofdstuk.

1.4B Opdracht ter voorbereiding op het tweede college

Bekijk de video's (zie Videosuggesties). Tijdens het college komen ze ter sprake. Lees ter voorbereiding *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs*, paragraaf 1.3.4 p. 31-32 en paragraaf 1.4, p. 32-43. Bekijk ook de video *ABC-analyse, wat heb je eraan?* (zie Videosuggesties).

1.5B Opdrachten in de les

CASUS 1.3

Groep 5A blijkt een lastige klas voor een van de twee (parttime) leerkrachten. Ze zijn luidruchtig en weinig gemotiveerd om te werken. De intern begeleider besluit dat er maatregelen genomen moeten worden. Het is de vierde week van het schooljaar en zij wil voorkomen dat deze klas het hele jaar problemen blijft geven. Zij belegt een vergadering met de twee leerkrachten en de gedragspecialist.

- 1 Bedenk samen wat er eventueel aan maatregelen genomen kan worden. Bedenk dat deze maatregelen niet repressief en curatief moeten zijn, maar vooral preventief. Beargumenteer waarom jullie deze keuze maken.
- 2 De andere leerkracht van de klas zegt dat zij geen last heeft van de problemen die hier boven in casus 1.3 geschetst worden. Zij vindt dan ook dat zij niet op deze bijeenkomst hoeft te verschijnen. Ze heeft het druk genoeg. Wat is jullie mening hierover?

CASUS 1.4

Groep 8 zit klaar om de les te beginnen. De leerkracht kijkt de klas rond en ziet dat Marco zijn petje op heeft. Dat is niet toegestaan volgens de schoolregels. De leerkracht eist dan ook op gebiedende toon dat Marco zijn pet afdoet: 'Marco, doe je petje eens af. Je weet dat je dat petje niet op mag houden in school'. Marco roept terug dat er nergens staat dat je hier geen pet op mag. Hij heeft hem net en wil hem ophouden. De leerkracht houdt vast aan zijneis, Marco houdt vast aan zijn verzet. Het eind van het liedje is, dat Marco de klas uitgestuurd wordt en er veel andere kinderen zijn die zich ermee bemoeien. Van een rustig begin van de dag is geen sprake meer.

- 3 De leerkracht heeft gelijk. Regels die afgesproken zijn moet je handhaven. Consequent zijn is een van de belangrijkste zaken als je voor de klas staat. Of: de leerling heeft gelijk. Niemand heeft last van een petje. Wat is jouw mening hierover?
- 4 Waarom gaat Marco in verzet en blijft hij zo hardnekkig volhouden in dat verzet, denk je?
- 5 Probeer een oplossing te verzinnen die de volgende keer gebruikt zou kunnen worden. Daarbij moet je van tevoren een aantal zaken in je overweging betrekken: status in de groep, gezag van de leerkracht, preventie of curatie.
- 6 Streng straffen dan maar? Of liever belonen?

Bekijk de video van Classdojo op Leraar24 (zie Videosuggesties).

Classdojo gaat uit van een positieve manier van stimuleren. Er zijn ook andere opvattingen: Boon (2009)¹ wil juist de manier van straffen meer centraal stellen. Zij ontdekte dat er op scholen eigenlijk geen logische manieren van straffen zijn. Soms worden leerlingen eruit gestuurd voor het gooien van een gum en soms omdat ze iemand slaan. Zij onderscheidt vier categorieën van 'verkeerd' gedrag:

- 1 Onprettig gedrag (voor de leerkracht): een leerling vergeet zijn boeken of praat door je uitleg heen.

1 Boon, A. (2009). *Straf / Regels. Praktijkverhalen uit de school*. Amsterdam: Uitgeverij Augustus.

- 2 Onbehoorlijk gedrag: al het gedrag dat door de leerkracht als onprettig wordt ervaren, maar dan vaker voorkomend. Daarbij kun je nog zaken toevoegen als propjes gooien, iets slopen, voortdurend met je in discussie willen.
- 3 Onacceptabel gedrag: alles wat onbehoorlijk is, maar dan vaker voorkomend. Daaraan kun je nog zaken toevoegen als schelden en bedreigen.
- 4 Onwettig gedrag: stelen of geweld gebruiken.

Het blijkt dat er vaak pas sancties volgen als gedrag de categorie 'onacceptabel' heeft bereikt. Voor die tijd wordt er vooral gepraat met leerlingen, wat bijna even vaak niets oplevert. Boon et al. pleiten voor een schoolbreed scala aan straffen. Oplappend van mild naar zwaar, onderschreven door alle leerkrachten en ook zo uitgevoerd. Zo zouden er minder leerlingen bij leidinggevendens terecht komen, waar ze geschorst of verwijderd worden. Lees het artikel: <http://tinyurl.com/lq9aqx3>

De auteur van *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs* heeft een andere mening (zie paragraaf 1.4.8, p. 38-39).

Het is handig als je als (toekomstige) leerkracht van tevoren nadenkt over deze zaken. Vergelijk de aanpak van Classdojo, Astrid Boon en de auteur van dit boek. Welke overeenkomsten en verschillen zie je? Wat is jouw mening in deze?

1.6B Stageopdrachten

- 1 Maak een GFA (Gedragsfunctieanalyse, bijlage 3) van een leerling uit je (stage)klas die 'probleemgedrag' lijkt te vertonen. Vraag aan de mentor of je de leerling en ook het handelen van de mentor mag observeren.
- 2 Maak allereerst een observatie van wat we preventieniveau 1 noemen, het algemene handelen van de leerkracht/het klassenmanagement. Is dat naar jouw idee in orde? Zoek een kijkwijzer om de klassenorganisatie/het leerkrachthandelen te bekijken.
- 3 Maak daarna tenminste 2 observaties bij twee verschillende vakken (dus bijvoorbeeld twee observaties bij rekenen, twee bij handvaardigheid, o.i.d.).
Kies een observatiemethode die je zinvol acht. Denk aan de ABC-analyse (bijlage 1), turflijst (bijlage 6) of turflijst of baseline observatie (bijlage 6), tijdsteekproef (bijlage 6) of een observatie naar keuze. Wat wil je eigenlijk gaan meten? Verantwoord waarom je deze vorm van observeren gebruikt. Het doel is om zo objectief mogelijk te bepalen wat er aan de hand is.
- 4 Stel een hypothese op. Waardoor wordt het door jou onderzochte gedrag waarschijnlijk veroorzaakt?

- 5 Kies een gedrag uit dat je wilt veranderen. Is het gedrag op te splitsen in deelgedragingen? Zo ja, kies dan een gedraging uit die verbeterd/veranderd moet worden.
- 6 Maak een plan(netje). Benoem het doel, de methode en de tijd die je gaat gebruiken om het gedrag te veranderen. Wat ga je aanpakken? Hoe doe je dat? Hoeveel weken trek je hiervoor uit? Hoe meet je de vooruitgang?
- 7 Laat jezelf eens beoordelen. Gebruik het leerkracht-beoordelingsformulier (bijlage 11) aan het eind van je stageperiode. Wat vonden de leerlingen van je? Misschien staan er opmerkingen en tips op de beoordelingsformulieren waar je wat mee kunt in je volgende stageperiode of in je carrière.

Bekijken waarom een leerling bepaald gedrag vertoont is lastig. Vaak zie je dingen niet, als je niet weet wat je zoekt. Bekijk voor je aan je stageopdrachten begint de video's *ABC-analyse, wat heb je eraan?* en *Awareness test: Who cheated?* Zie Videosuggesties.

- 8 Je hebt het videofragment *Awareness test: Who cheated?* (2 min. 18 sec.) (zie Videosuggesties) bekeken. Koppel dit eens terug naar je klas. Welke zaken zie je waarschijnlijk niet? Betrek bij je observaties eens deze stelling: Wat je ziet ben je zelf (met andere woorden, jouw achtergrond, overtuigingen, enzovoort bepalen wat je waarneemt). Bedenk dat je vaak ziet wat je verwacht te zien.
- 9 Maak in je stageschool een ABC-analyse (bijlage 1) van een kind dat vrij veel praat tijdens de les. Probeer te ontdekken wat er aan het gepraat voorafgaat en wat erop volgt. Maak eventueel een opname (toestemming vragen!) om op een rustig moment beter te kunnen kijken.
- 10 Gebruik ook de 'Gedragsfunctieanalyse' uit *Gedragsproblemen in de klas in het basisonderwijs*, paragraaf 1.4.1, p. 33-34. Neem de uitkomsten mee naar de volgende bijeenkomst.

1.7 Verrijkingsoopdracht

Gebruik met vier medestudenten het formulier Bumpy moments (bijlage 9). Volg de aanwijzingen aldaar. Op deze manier leer je gezamenlijk problemen te bespreken waar je in de praktijk tegenaan loopt. In deze werkwijze vormen bumpy moments (mini-dilemma's) in de dagelijkse interacties met leerlingen de aanleiding voor een diepgaand gesprek. Hierbij staat het waarom van het handelen centraal.

1.8 Hulpmiddelen

Gebruikt kunnen worden:

- Het GFA met de criteria van Rutter: zie bijlage 3.
- Observatielijsten ABC-analyse, tijdsteekproef en turflijst: zie bijlage 1 en 6.

Ook zijn ze te downloaden vanaf:

<http://gedragsproblemenindeklas.nl/downloads>

1.9 Literatuursuggesties

- Mol, P. (2016). *Passend onderwijs. Pedagogisch vakmanschap in de klas*. Houten: LannooCampus.
- Wolf, K. van der, en Beukering, T. van (2009). *Gedragsproblemen in scholen*. Leuven: Acco.